

FUNCTIONARUL PUBLIC

ZIAR BILUNAR EDITAT DE CĂTRE ACADEMIA DE ADMINISTRARE PUBLICĂ

SUPLIMENT LA REVISTA „ADMINISTRAREA PUBLICĂ”

Cercetare științifică și inovație în administrația publică - tema zilei la conferința științifico-internațională „Teoria și practica administrației publice”, ediția a XXVI-a

Pe 20 mai 2022, la Academia de Administrare Publică, a avut loc, în regim mixt, tradiționala conferință științifico-practică internațională „Teoria și practica administrației publice”, ediția a XXVI-a, care se organizează anual de ziua Academiei.

La conferință au participat profesori și doctoranzi ai Academiei, reprezentanți ai mediului academic din Republica Moldova, România, Ucraina, Polonia, Belarus și alte state, ai autorităților publice centrale și locale.

Salutând participanții la for, rectorul Academiei de Administrare Publică, Oleg BALAN, doctor habilitat, profesor universitar, a estimat că, tradițional, la fiecare ediție a conferinței Academia vine cu noi performanțe. Astfel, pe parcursul ultimului an s-a pus accentul pe îmbunătățirea calității procesului de

instruire și de internaționalizare a acestuia, intensificarea cercetărilor științifice, dovadă fiind și instituirea în cadrul instituției a Departamentului știință și doctorat. De asemenea, au fost dezvoltate capacitățile manageriale, instituționale și logistice ale Academiei.

Cuvinte de salut au adresat prof. univ. dr. hab. Valeriu CUȘNIR, președinte al Consiliului de Dezvoltare Strategică a AAP, Vasile-Felix COZMA, președinte - Secretar de Stat, Agenția Națională a Funcționarilor de Stat din România, prof. dr. Tatiana VASILEVSKAIA, Universitatea Națională Taras Șevcenko din Kiev, conf. univ. dr. Andrei CHICIUC, președinte al Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare. Președintele ANACEC a înmănat diplomele de doctor în științe absolvenților Școlii doctorale a AAP Ana Varzari și Vasile Comendant, care și-au apărut tezele în cadrul AAP.

În plenul conferinței au prezentat rapoarte științifice conf. univ. dr. Serghei PALIHOVICI, prorector al AAP - „Drepturile omului și egalitatea de gen”, Vasile-Felix COZMA - „Măsurile de reformă în domeniul funcției publice din România”, Oleg EFREMOV, Academia de Administrare pe lângă Președintele Republicii Belarus - „Dezvoltarea instrumentelor de participare electronică a cetățenilor în administrarea Republicii Belarus”, Ludmila POPA, Petru BABUCI, Ministerul Finanțelor - „Provocări în asumarea răspunderii în administrația publică”.

Pe parcursul zilei, în 5 ateliere ale conferinței au fost abordate tematici privind administrarea publică și buna guvernare, problemele actuale ale științei politice și procesele integraționiste, instituțiile de drept din Republica Moldova, managementul public în economia bazată pe cunoaștere, dezvoltarea profesională a personalului. Discuțiile din cadrul forului științific din acest an s-au axat pe tendințele inovatoare în dezvoltarea științei administrative și modernizarea administrației publice din Republica Moldova, experiența europeană în domeniu.

Conferința a întrunit peste o sută de participanți, comunicatele cărora urmează a fi editate într-o culegere de articole și studii și plasate pe pagina WEB a AAP.

La 21 mai 2022 Academia de Administrare Publică a împlinit 29 de ani de la fondare.

Maia Sandu în Parlamentul European

Președintele Republicii Moldova, Maia Sandu, a efectuat, recent, o vizită de lucru la Bruxelles, unde s-a întâlnit cu Prim-ministrul Regatului Belgiei și a avut întreveneri cu oficiali ai instituțiilor UE.

„Am condamnat războiul Rusiei împotriva Ucrainei. Noi sprijinim suveranitatea și integritatea teritorială a Ucrainei, așa cum am făcut-o întotdeauna. Crimea e Ucraina, Donbas e Ucraina, Kievul e Ucraina. [...] Moldova este, conform Constituției, un stat neutru – prevedere ce este susținută de majoritatea cetățenilor. Cu toate acestea, pentru a fi cu

adevărat neutri, solicităm retragerea trupelor ruse de pe teritoriul nostru, deoarece prezența lor în regiunea transnistreană încalcă fundamental neutralitatea și independența noastră”, a comunicat Maia Sandu în

plenul Parlamentului European.

„Am demarat un proces amplu de reforme, care țintește consolidarea instituțiilor de stat, creșterea și întărirea economiei, reformarea justiției și consolidarea capacităților instituțiilor care combat corupția. Vrem să construim în Moldova o țară pentru oameni, în care cetățenii își vad viitorul. În acest proces,

Uniunea Europeană este principalul partener economic și de dezvoltare al Republicii Moldova.

[...] Apreciem, în acest context, rezoluția Parlamentului European din 5 mai, care recomandă acordarea Republicii Moldova statutului de țară candidat și perspectiva de aderare la UE. E un semnal important de sprijin pentru cetățenii noștri”, a zis Maia Sandu în declarația sa de presă după discursul din plenul Parlamentului European.

Maia Sandu a mai vorbit și despre criza economică,

despre inflația care a atins o cifră-record 27% provocată de pandemie și de război, dar și despre unul din angajamentele electorale de bază ale actualei puteri: recuperarea miliardelor furate, care ar ușura povara scumpirilor pentru moldoveni.

Partea a doua a chestionarului transmisă UE

Prim-ministra Natalia Gavrilița a transmis ambasadorului UE la Chișinău, Jānis Māzeiks, cea de-a doua parte a chestionarului privind obținerea statutului de țară candidată la UE pentru Republica Moldova.

„Astăzi, la evenimentul de inaugurare a noului sediu al Delegației Uniunii Europene în Republica Moldova, am înmănat Ambasadorului UE la Chișinău, Janis Mazeiks, cea de-a doua parte a chestionarului Comisiei Europene pentru obținerea statutului de țară candidat pentru aderare la Uniunea Europeană. Sunt 33 de capitole și peste 1800 de întrebări la care s-a muncit colectiv pentru a aduce Europa la noi acasă. Le mulțumesc încă o dată tuturor celor care au contribuit la formularea răspunsurilor, pentru efortul

depus și dedicație”, a scris prim-ministra.

„Prin transmiterea celei de-a doua părți a chestionarului Comisiei Europene pentru obținerea statutului de țară candidat pentru aderare la UE am încheiat cel de-al treilea pas din lista

noastră de 10 pași până la aderare”, a declarat ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Nicu Popescu. El a mai adăugat că

transmiterea părții a doua a chestionarului a fost „cel mai complex exercițiu birocratic realizat în timp record”, ocazie cu care și-a exprimat mulțumirea pentru fiecare funcționar public implicat în procesul de elaborare a documentului.

Președinta Maia Sandu, în cadrul unei conferințe comune de presă cu președintele Consiliului European, Charles Michel, a co-

municat că Republica Moldova nu caută scurtături sau concesii de procedură. „Dar vrem să oferim cât mai curând cetățenilor noștri viitorul pe care îl merită – un viitor în familia statelor europene”, a mai spus ea.

„Vom ajuta Republica Moldova să-și consolideze reziliența și să facă față efectelor crizei agresiunii ruse din Ucraina. Anul trecut am anunțat o susținere de șapte milioane euro pentru echipamente, în acest an planificăm să majorăm susținerea pentru R. Moldova, oferind forțelor armate echipamente suplimentare, vom consolida coeziunea socială și împotriva atacurilor cibernetice. Este foarte important să evităm orice escaladare și vrem să menținem stabilitatea în Republica Moldova”, a susținut Charles Michel.

Programul Național de Dezvoltare Locală „Satul European” - în derulare

**Discursul vice-prim ministrului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Andrei SPÎNU,
adresat primarilor și angajaților autorităților publice locale**

Când am anunțat în luna martie Programul Național de Dezvoltare locală „Satul European” împreună cu președinta Maia Sandu, prim-ministra Natalia Gavrilița și întreaga guvernare, am spus că acest Program va mișca Moldova - pas cu pas, sat cu sat - că vom face împreună ca lucrurile să meargă înainte, spre Uniunea Europeană. Moldovenii merită să aibă condițiile de trai ca și în UE și este datoria noastră, ca guvernare, să transformăm în realitate acest deziderat național.

După mai bine de o lună de instruire și informare, după identificarea proiectelor, multiple ședințe și vizite în teritoriu în cadrul concursului de proiecte pentru dezvoltare locală, să știți că m-ați impresionat, dragi angajați ai administrației publice locale. 724 de proiecte au fost aplicate. Acest lucru demonstrează că se vrea și se pot schimba lucrurile în această țară. Avem primari gospodari, care își doresc dezvoltare pentru satele lor, iar noi trebuie să le oferim oportunități credibile, precum este Programul „Satul European”, pentru a aduce proiecte de infrastructură și condiții de viață mai bune pentru locuitori.

Cu această ocazie vin cu mulțumiri pentru interes, pentru implicare și pentru că demonstrați că vă iubiți localitatea și vă pasă de viitorul ei. Noi, aici la minister, depunem toate eforturile, împreună cu partenerii noștri să identificăm resurse financiare pentru a acoperi cât mai multe inițiative și proiecte de infrastructură locală.

Am ținut să ne revedem de data aceasta pentru a vă aduce o actualizare și detalii despre Concursul de propuneri de proiecte în cadrul Programului „Satul European”. Cum am și menționat și anterior, nu va fi doar cel mai mare proiect de dezvoltare, dar va fi și cel mai transparent, corect și eficient proiect major de cheltuire a banului public.

Deci, din totalul de 724 de proiecte aplicate și eva-

luate au fost admise 717 proiecte, 2 au fost respinse și 5 au fost retrase de către reprezentanții APL.

Valoarea totală a proiectelor depuse este de aproximativ 2 mlrd 800 milioane lei. În bugetul de stat au fost alocate 670 mln MDL pentru finanțarea acestor proiecte (inclusiv cele 200 mln alocate prin rectificarea bugetului din luna mai). Este evident că suma din buget nu este suficientă pentru acoperirea tuturor proiectelor depuse de către primării. În acest sens, după evaluarea finală și tehnică a tuturor proiectelor vom solicita suportul partenerilor pentru a finanța cât mai multe proiecte. Ne dorim ca toate inițiativele să primească resurse financiare pentru a fi realizate.

Pentru prima dată, Guvernul Republicii Moldova va finanța contribuția primăriilor pentru proiectele atrase din surse externe. Au fost depuse 9 dosare, cu o valoare totală de aproximativ 50 mln lei dintre care Guvernul va acoperi 10 mln.

Apa și sistemele de canalizare rămân prioritatea de bază pentru primari, dar și pentru noi. Peste 1 mlrd 290 mln de lei sunt solici-

tările pentru construcția/extinderea/reabilitarea/modernizarea sistemelor de alimentare cu apă, de epurare a apei și de canalizare pentru instituțiile publice locale (grădinițe, școli, puncte medicale). Adică, aproximativ 46% din valoarea tuturor proiectelor.

Alte priorități de investiții în localități sunt iluminatul stradal, eficiența energetică și reabilitarea clădirilor publice, instalarea sistemelor de producere și furnizare a energiei folosind resurse regenerabile, construirea/reabilitarea sălilor sportive destinate grupurilor social vulnerabile, centrelor de îngrijire pentru copii, persoane în etate și persoane cu necesități speciale.

O altă prioritate introdusă pentru prima dată este finanțarea Planurilor Urbanistice Locale. 92 de primării au aplicat pentru această măsură. Mă bucur să știu că există acest interes, or noi, la minister, ne dorim ca localitățile să se dezvolte corect și cu documente tehnice făcute de profesioniști.

În continuare, Comisia de evaluare tehnico-financiară va selecta lista de

proiecte care a adunat cel mai mare punctaj și care se încadrează în mijloacele financiare prestabilite. Ulterior ministerul va prezenta Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale (CNDRL) spre aprobare lista proiectelor câștigătoare.

Apoi, după aprobarea listei prin Hotărâre de Guvern vom avea temei pentru ca Ministerul Finanțelor să aloce resursele financiare pentru implementarea proiectelor. Preconizăm să luăm decizia finală și să demarăm lucrările primelor proiecte, pentru că aceste proiecte trebuie să înceapă să schimbe fața localităților noastre cât mai curând.

Programul, care pleacă la drum cu aceste proiecte locale, înseamnă lucruri concrete pentru oameni, precum kilometri de rețelele de apă și canalizare care vor face traiul decent pentru săteni, noi locuri de muncă create și venituri suplimentare la buget, condiții mai bune în școli, grădinițe, spitale, parcuri, săli sportive, stadioane amenajate.

Aceste proiecte vor aduce cu ele șansa pentru un trai decent cu infrastructură adecvată în fiecare localitate și oportunitatea de creare de locuri de muncă, prin creșterea de competitivitate. Știm cu toții că acolo unde infrastructura este de bună calitate, se întorc și oamenii acasă și vin și investitorii pentru a deschide afaceri acasă și a crea locuri de muncă mai sigure și mai bine plătite.

Vom continua să informăm despre mersul acestui Program, care este unul cheie pentru felul în care vedem noi dezvoltarea Moldovei.

„Reforma învățământului în Moldova” - proiect pentru o educație de calitate europeană în școli

Cel mai mare proiect investițional, Proiectul „Reforma învățământului în Moldova”, implementat de Ministerul Educației și Cercetării cu susținerea financiară a Băncii Mondiale (costul total - cca 50 mln \$ SUA), se află în ultimul an de implementare. De aceea, putem deja releva unele rezultate: zeci de școli renovate și dotate conform standardelor internaționale în educație, mii de cadre didactice instruite conform standardelor de competență profesională, sute de școli asigurate cu echipamente pentru educația incluzivă, laboratoare de fizică, chimie și biologie.

Despre realizările acestui proiect în raionul Cantemir am discutat cu dna **Tatiana CECIR**, șefa Direcției Generale Învățământ a Consiliului raional Cantemir.

CORRESPONDENTUL:
Doamna Tatiana Cechir, ce obiective au fost preconizate în cadrul proiectului și care este perioada de implementare?

Tatiana CECIR: Proiectul „Reforma Învățământului în Moldova (PRIM)” este implementat în perioada aprilie 2013 - august 2022 și sprijină Programul de Reforme al Guvernului prin finanțarea activităților care vor consolida calitatea educației, eficiența sectorului educației. În cadrul PRIM au fost realizate următoarele acțiuni:

- reabilitarea infrastructurii școlilor de circumscripție și dotarea lor conform standardelor de asigurare a calității, elaborate de către Ministerul Educației și Cercetării;

- implementarea unui sistem modern de formare a directorilor de școală și a cadrelor didactice;

- modernizarea Sistemului Informațional de Management în Educație (SIME), ce va contribui la elaborarea politicilor bazate pe informații curente și veridice în domeniul educației;

- consolidarea sistemului de testare și evaluare, inclusiv participarea consecutivă și continuă a Repu-

blicii Moldova la Programul Internațional de Evaluare a Elevilor (PISA).

Proiectul „Reforma Învățământului în Moldova” este structurat pe 3 componente:

I. Îmbunătățirea calității educației:

a) implementarea standardelor de asigurare a calității pentru școli;

b) stabilirea programului de formare și salarizare a cadrelor didactice și manageriale;

c) îmbunătățirea sistemului de evaluare a elevilor;

d) îmbunătățirea calității sistemului informațional de management a datelor;

II: Optimizarea sectorului educațional ce prevede îmbunătățirea eficienței în învățământul general;

III: Consolidarea capacităților Ministerului Educației și Cercetării pentru monitorizarea reformei.

COR.: Cine sunt beneficiarii proiectului PRIM?

T. C.: Beneficiarii sunt elevii de azi și de mâine, ce reprezintă viitorul țării, care vor avea parte de o calitate mai bună a instruirii, oferită de un sector al educației mai eficient. Instituirea unui sistem mai modern de formare a cadrelor didactice va readuce prestigiul profesiei de învățător/profesor; directorii instituțiilor de învățământ li se va asigura autonomie managerială, participare la programe de instruire.

COR.: Ce impact au avut aceste reforme pentru instituțiile din raionul Cantemir?

T. C.: Printre cele 23 de școli de circumscripție re-

novate (reparație și dotări mobilier/echipament) din țară, se află și gimnaziul „V. Pârvan” din comuna Gotești, unde au fost reparate interiorul și exteriorul clădirii, inclusiv, blocul sanitar, instalată o rețea de apă și canalizare, îmbunătățite rețelele electrice, de ventilație, sistemul de încălzire, montate ferestre, construite căi de acces pentru copii cu nevoi speciale etc.

Voi menționa, de asemenea, că în cadrul proiectului au fost procurate și distribuite în instituțiile educaționale, cu titlul gratuit, 10.000 de laptopuri pentru elevii care nu aveau un dispozitiv pentru a se conecta la orele desfășurate online, inclusiv 201 calculatoare – instituțiilor din raionul Cantemir.

La fel, 160 de instituții din țară au fost asigurate cu laboratoare moderne, printre ele – gimnaziul „M. Eminescu” din or. Cantemir, care urmează să fie dotat cu echipament și materialele necesare pentru laboratoarele de fizică, chimie și biologie.

O altă realizare a proiectului este dotarea gratuită cu echipament modern, precum tablete, laptopuri,

dispozitive pentru urmărirea atenției, roboți educațivi, lupe digitale, înregistratoare de voce, seturi de formare a memoriei vizuale, tastaturi cu vizibilitate sporită, table (planșe) vorbitoare, joystick-uri cu 3 mânere, aparate auditive etc, pentru educația incluzivă în 100 de instituții, inclusiv 6 - din raionul Cantemir: gimnaziile Capaclia, „N. Botgros” Chioșelia, „G. Vieru” Coștangalia, „I. Creangă” Cania, „M. Eminescu” Cantemir și LT „N. Mihai” din Ciobalaccia. Suma totală pentru aceste echipamente constituie peste 790 de mii de lei.

COR.: Câte persoane din raionul Cantemir au participat în cadrul proiectului la cursurile de formare pentru dezvoltarea competențelor profesionale ale cadrelor didactice, de conducere, de sprijin, psihopedagogi, precum și a profesorilor care verifică examenele naționale de absolvire a gimnaziului sau a liceului?

T. C.: În cadrul acestui proiect au fost instruite peste 9000 de cadre didactice, printre ele: din instituțiile educaționale cantemirene, în 2016, - 11 directori și 29 cadre didactice; în 2017 - 4 directori, 8 directori-adjuncți și 23 cadre didactice; în 2020 - 11 directori și 47 cadre didactice și în a.c. - 8 directori și 53 cadre didactice, 2 psihopedagogi și 23 cadre didactice de sprijin.

COR.: Un alt beneficiar al PRIM este consolidarea Sistemului Informațional de Management în Educație modern (SIME)?

T. C.: Menționez cu satisfacție că acest sistem de management funcționează cu succes și în toate instituțiile de învățământ general din raionul nostru.

**Interviu realizat de
Ion Domenico**

Acord de cooperare între Comisiile administrației publice ale Parlamentului Republicii Moldova și României

La Chișinău a avut loc semnarea unui acord de cooperare dintre Comisiile administrației publice ale Parlamentului Republicii Moldova și României. Evenimentul a fost precedat de ședința comună a comisiilor parlamentare din cele două țări. Acordul prevede cooperarea în vederea îmbunătățirii cadrului normativ și celui de reglementare vizând organizarea și funcționarea administrației publice, planificarea spațială și dezvoltarea regională.

De asemenea, documentul prevede colaborarea în vederea stabilirii relațiilor de fraternitate între colectivitățile locale

din Republica Moldova și România.

În cadrul ședinței comune au fost supuse discuțiilor subiecte de actualitate, precum modernizarea cadrului normativ în domeniul reglementării raporturilor administrative, controlul parlamentar, dar și subiectul unei eventuale reforme administrativ-teritoriale.

În această ordine de idei, a fost evidențiată importanța preluării bunelor practici în domeniu și a schimbului de experiență ce poate fi oferit de România țării noastre.

În debut, președintele Comisiei administrației publice, Larisa Voloh, a salutat

prezența oficialilor români și și-a exprimat convingerea că această ședință comună va impulsiiona dialogul și cooperarea bilaterală constantă între cele două comisii parlamentare.

La rândul său, președintele Comisiei pentru administrația publică și

amenajarea teritoriului din Camera Deputaților a Parlamentului României, Simona Bucura-Opreșcu, și-a exprimat speranța că această colaborare va fi una benefică pentru cetățenii ambelor țări.

În perioada 18–19 mai, delegația Comisiei pentru administrația publică și amenajarea teritoriului din Camera Deputaților a Parlamentului României s-a aflat într-o vizită oficială în țara noastră. Programul vizitei a inclus întrevăderi cu Președintele Parlamentului, Igor Grosu, cu reprezentanți ai Guvernului și ai administrației publice locale.

Audieri publice privind energia regenerabilă organizate de Comisia parlamentară administrației publice

În 2012, în cadrul Comunității Energetice, Republica Moldova s-a angajat să atingă o cotă de 17% a surselor regenerabile în consumul final brut de energie până în 2020. De asemenea, a dezvoltat și Planul Național de Acțiune în Domeniul Energiei din Surse Regenerabile (NREAP) pentru perioada 2013-2020 care prevedea o serie de măsuri legale, tehnice și analitice pentru a asigura atingerea obiectivului. În plus, în domeniul eficienței energetice, Programul Național privind Eficiența Energetică 2011-2020 și două Planuri Naționale de Acțiune privind Eficiența Energetică (PNAEE 2013-2015 și 2016-2018) au fost elaborate cu obiectivul de atingere a unui total de 167 ktce de economii de energie până în 2020. În același timp, țara își păstrează angajamentul față de obiectivele Acordului de la Paris și și-a depus Contribuția Determinată la nivel Național în iunie 2017 (UNFCCC, 2017). Documentele de politici pun

accentul pe rolul crucial al eficienței energetice și al energiei regenerabile în atingerea obiectivului privind schimbările climatice la nivel național.

Din datele prezentate de autorități, Republica Moldova a atins, la moment, cota de 3,5% a surselor regenerabile în consumul final brut de energie, procent format, în mare parte, din consumul de masă lemnoasă din tăierile vegetației forestiere. Restanțele înregistrate ating cote alarmante în contextul vulnerabilității energetice a țării noastre.

Comisia parlamentară administrației publice a organizat audieri publice privind exercitarea controlului parlamentar asupra implementării cadrului normativ național și angajamentelor internaționale privind pro-

movarea utilizării energiei din surse regenerabile.

La audieri au participat deputați, membri ai Comisiei de profil și ai altor comisii permanente ale Parlamentului, reprezentanți ai Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, ai Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică, ai Agenției pentru Eficiență Energetică, ai Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM), experți în domeniul energetic, reprezentanți ai mediului academic, precum și ai autorităților administrației publice locale.

Președinta Comisiei administrației publice, Larisa Voloh, a menționat că aceste audieri au fost organizate urmare a mai multor adresări din partea primarilor care doresc să implementeze proiecte de eficiență energetică și de utilizare a surselor regenerabile de energie.

Secretarul de Stat al Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, domnul Constantin Boro-

san a prezentat informații cu privire la starea actuală privind valorificarea surselor de energie regenerabilă în Republica Moldova, care sunt capacitățile energiei din surse regenerabile, care este potențialul tehnologic al acestora, precum și cotele de capacitate și categoriile de capacitate stabilite conform Hotărârii Guvernului nr. 401 din 08.12.2021.

Prezentările au fost completate de reprezentatul Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică în ceea ce ține de tarifele fixe aprobate de către Agenție pentru anul 2022 în dependență de tipul tehnologiei folosite și stabilite de Agenție pentru Eficiență Energetică care are rolul de implementare a politicii de stat în domeniul eficienței energetice și al valorificării surselor de energie regenerabilă.

**Direcția comunicare și
relații publice
a Parlamentului
Republicii Moldova**

Ședința Senatului Academiei

Pe 5 mai curent, s-a convocat în ședință Senatul Academiei de Administrare Publică. În cadrul ședinței au fost discutate și aprobate subiecte importante ce țin de activitatea subdiviziunilor Academiei - Regulamentul de organizare și desfășurare a studiilor superioare de master - ciclul II, Regulamentul cu privire la organizarea activității de cercetare științifică și inovare, Regulamentul de organizare și funcționare a Departamentului Știință și doctorat, operate modificări în documentele ce vizează activitatea Departamentului de dezvoltare profesională.

Membrii Senatului au aprobat abilitarea cu dreptul de conducător științific de doctorat a dl Vasile SACOVICH, dr. hab., prof. univ., și Angela POPOVICI, dr., conf. univ., șef Catedră științe administrative.

La propunerea rectorului Oleg Balan, Senatul

a desemnat în calitate de membru al Consiliului pentru dezvoltare strategică instituțională, delegat din partea Senatului AAP, pe prof. univ., dr. Iordan Gheorghe BĂRBULESCU, Președintele Senatului Școlii Naționale de Științe Politice și Administrative

din București, Directorul Departamentului Relații Internaționale și Integrare Europeană. Profesorul Iordan Gheorghe Bărbulescu este o personalitate bine cunoscută pe plan internațional în calitate de om de știință, dar și cu o impresionantă carieră diplomatică. De mai mulți ani menține o colaborare rodnică cu instituția noastră și este Doctor Honoris Causa al Academiei de Administrare Publică.

De asemenea, a fost prezentată și o informație cu privire la activitatea financiară a Academiei de Administrare Publică în anul 2021.

Sergiu CONDREA

Academia de Administrare Publică – în proces de acreditare

În perioada 10-12 mai, în cadrul Procedurii de evaluare externă în vederea acreditării programelor de studii și a instituțiilor de învățământ, la Academia de Administrare Publică (AAP) a efectuat o vizită de evaluare Comisia Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC), în frunte cu prof. univ. dr. hab. Larisa BUGAIAN, directorul Centrului „Erasmus+”, UTM. Din componența Comisiei fac parte 9 savanți și profesori cu experiență din cadrul altor instituții de învățământ superior din republică, reprezentanți ai ministerelor și departamentelor, precum și prof. univ. dr. Răzvan-Liviu NISTOR, expert al Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS). Comisia a fost asistată de conf. univ. dr. Stela BALAN, coordonator ANACEC.

Comisia a avut drept scop evaluarea externă a calității în vederea acreditării instituționale a AAP și a programelor de studii superioare de master: Relații internaționale, Administrare publică și Management.

La deschiderea activităților de evaluare, prof.

univ. dr. hab. Oleg BALAN, rectorul Academiei de Administrare Publică, a făcut o prezentare generală a instituției, specificând că, actualmente, aici își fac studiile peste 800 de studenți-masteranzi și 64 de studenți-doctoranzi.

„Prioritatea noastră este calitatea studiilor. Din anul 2010 până în prezent s-au investit cca 20 mil. lei din surse extrabugetare pentru îmbunătățirea condițiilor de studii și instruire a funcționarilor publici. Actualmente sunt în derulare mai multe proiecte cu suport din fonduri europene, se depun eforturi pentru internaționalizarea procesului de studii la Academie”, a spus rectorul.

Prezent la întâlnire, președintele Consiliului de Dezvoltare Strategică a AAP, prof. univ. dr. hab. Valeriu CUȘNIR, vicedirector al Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, a estimat că evaluarea internă și externă a calității studiilor în instituțiile de învățământ, inclusiv cu participarea experților din străinătate, demonstrează un progres în evoluția standardelor educaționale și profe-

sionale spre care tind aceste instituții în conformitate cu procesul de la Bologna. Având în vedere că Academia de Administrare Publică pregătește cadre calificate pentru administrația publică, activitatea căreia presupune anumite proceduri, evident că în procesul de instruire se țin cont de aceste proceduri. Acade-

mia dispune de programe și curriculum moderne, desfășoară o amplă activitate de cercetare științifică în domeniu.

Timp de 3 zile membrii Comisiei au susținut interviuri cu reprezentanții echipei manageriale a instituției, cu șefii subdiviziunilor instituționale, coordonatorii programelor de studii superioare de master Relații internaționale, Ad-

ministrare publică, Management și cadrele didactice care asigură procesul de studii, precum și cu studenți ai programelor respective, dar și absolvenți și potențiali angajatori ai AAP. De asemenea, au asistat la activități didactice/de evaluare, au vizitat spațiile educaționale și de cercetare din cadrul AAP.

La finalizarea activităților de evaluare externă președinta Comisiei ANACEC, Larisa Bugaian, a menționat că procesul de evaluare este o provocare pentru orice instituție de învățământ, dar și un schimb util de experiență în vederea îmbunătățirii procesului educațional.

Sergiu VLĂDICĂ

Planificarea strategică și operațională în administrația publică locală

Strategia de dezvoltare socio-economică la nivel local constituie cadrul în care se va realiza dezvoltarea integrată și armonioasă a comunității, iar calitatea vieții cetățenilor se va ameliora pe parcursul implementării. În condițiile sistemului administrativ contemporan, rolul planificării strategice constituie

un proces fundamental de influență asupra evoluției sistemului administrativ al Republicii Moldova.

04-06 mai curent, cursul de dezvoltare profesională „Planificarea strategică și operațională în administrația publică locală”.

Instruirea cu durată de 24 de ore a fost destinată funcționarilor publici de conducere/ execuție din cadrul autorităților administrației publice locale, având ca scop consolidarea cunoștințelor, dezvoltarea abilităților și modelarea atitudinilor de analiză, monitorizare și evaluare a implementării obiectivelor, oferind premise necesare pentru o administrație eficientă, eficace și responsabilă la toate nivelurile, ce va servi intereselor cetățenilor.

Cursul a asigurat însușirea cunoștințelor teoretice privind fundamentarea managementului strategic și a metodelor moderne de planificare strategică, precum și formarea aptitudinilor practice care vizează etapele de realizare a procesului de planificare strategică și operațională, aplicarea diferitelor instrumente în realizarea documentului strategic.

Cursul a fost prestat de către o echipă de formatori profesioniști din cadrul AAP, care au împărtășit din vasta lor experiență în domeniul planificării strategice și operaționale.

Elena TATAROV,
specialist principal,
Departament dezvoltare profesională, AAP

ținând cont de actualitatea subiectului dat, precum și întru realizarea Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 115 din 23 februarie 2022, Academia de Administrare Publică a desfășurat în perioada

04-06 mai curent, cursul de dezvoltare profesională „Planificarea strategică și operațională în administrația publică locală”.

Cursurile de instruire de la Academie pentru consolidarea dezvoltării profesionale

*Desfășurate la comanda de stat sau la solicitare cursurile de dezvoltare profesională de la Academia de Administrare Publică constituie un suport viabil în creșterea calității serviciului public. În context, se înscrie și mesajul primit la redacție de la **Nadejda SÂRBU, șef Serviciu Relații Funciare și Cadastru a Consiliului raional Anenii Noi**, cu opiniile sale despre cursurile de dezvoltare profesională, pe care le prezentăm mai jos.*

Sunt funcționar public din 2015. Inițial, în calitate de secretar al consiliului local Bulboacă, iar actualmente, șef Serviciu Relații Funciare și Cadastru a Consiliului raional Anenii Noi. De specialitate sunt inginer evaluator, absolvent al Universității Tehnice a Moldovei (UTM), o specialitate tehnico-economică care se încadrează perfect cu specificul funcției deținute. Totuși, ca profesionist în domeniu am conștientizat avantajul dezvoltării profesionale continue. Și din propria experiență am dedus că este necesar de a frecventa pe cât e posibil cursuri de dezvoltare profesională și anume la Academia de Administrare Publică, unde pot crește multilateral și de a presta servicii publice de calitate. În context, este important să menționez că, în prezent,

fac studiile de masterat de profesionalizare în domeniul Drept Public. Acest masterat este al doilea pentru mine, după studiile în domeniul managementului public de la UTM, ceea ce mă face să accentuez că studiile de masterat de la Academie sunt de un înalt nivel, iar calitatea lor este direct proporțională cu calitatea mea de funcționar, cetățean educat cu valori și principii consfințite de legislația națională.

Iar frecventarea paralelă a cursurilor de la Academie aduce plusvaloare profesionalismului personal. Ultimul curs de dezvoltare profesională, la care am participat, a fost cursul „Planificarea strategică și operațională în administrația publică locală”, din 4-6 mai 2022. Formatorii cursului au fost profesorii care s-au remarcat prin a contribui la creșterea și dezvoltarea multor funcționari publici din Moldova și a mea personală. Doamnele Tatiana Savca, Veronica Butnaru, Tatiana Tofan s-au prezentat ca adevărați formatori în domeniile APL, management, economie etc., prin a cunoaște și reda realitățile ca o conexiune permanentă cu situația din autorități pe domeniile de intervenție și modificărilor legislației, precum și capacitatea de a da viață ideilor frumoase din bunele practici internaționale.

Țin să menționez că am fost la mai multe cursuri de profesionalizare, cursuri de la care am plecat cu deosebită satisfacție, pentru că de fiecare dată mă simțeam avansată în profesie, cu argumente clare prin rezultatele pozitive ale activității în cadrul APL. Un alt aspect important este comunicarea și schimbul de experiență cu colegii, ceea ce ne face să interpretăm și să avem o aptitudine dialectică în activitatea noastră zilnică.

Rezultatele tot mai frumoase în activitatea de toate zilele mă încurajează să promovez cu o mândrie deosebită imaginea instituției, în comun cu colegii mei care, de asemenea, au făcut și ei la, rândul lor, studiile la Academia de Administrare Publică și să mulțumesc din suflet corpului profesoral-didactic al Academiei, care prin munca asiduă în procesul de instruire participă activ la dezvoltarea țării.

Parteneriat transfrontalier pentru dezvoltarea antreprenoriatului social

Recent, la Iași, a avut loc cea de-a treia vizită de studiu în cadrul proiectului „Parteneriat transfrontalier pentru dezvoltarea antreprenoriatului social”, 2SOFT/1.1/107, implementat de Academia de Administrare Publică din Republica Moldova în parteneriat cu Fundația „Alături de Voi” România. Scopul vizitei a fost de a oferi participanților modele de bune practici de antreprenoriat social.

Reprezentanți ai administrației publice centrale și locale, lideri civici, profesori și tineri dornici să devină lideri ai schimbării, au avut ocazia să descopere antreprenori sociali pe care i-au cunoscut și i-au ajutat să înțeleagă ce înseamnă afacere socială, impact social și inovație socială.

Programul vizitei a in-

clus o serie de ședințe și întruniri cu echipele de management ale întreprinderilor sociale din județul Iași, în cadrul cărora au fost abordate subiecte ce țin atât de aspectele pozitive ale antreprenoriatului social, cât și cele mai importante provocări.

Prima oprire a delegației de la Chișinău a fost la sediul Fundației ADV, unde funcționează trei întreprinderi sociale – UtilDeco, WISE.travel și JobDirect.

Printre alte subiecte puse în discuție au fost problemele privind integrarea socială și profesională a persoanelor cu dizabilități, aceasta constituind o preocupare de maximă importanță la nivel european.

În context, este vorba de întreprinderea socială Flair Scent – atelier de lumânări parfumate, dezvoltată în cadrul Acceleratorului de Întreprinderi Sociale – proiect realizat de ADV România, prin care a fost

sprijinită înființarea a 42 de întreprinderi sociale, la nivelul regiunii Nord-Est și la nivel național, în parteneriat cu fonduri-structurale.ro.

Întreprinderea socială Flair Scent are atelier de creație, inclusiv pentru grupurile vulnerabile și persoanele cu dizabilități și producție umană la comandă.

Întreprinderea socială Eki organizează programe afterschool, școala din vacanță și petreceri pentru copii. Asociația Eki Social este o întreprindere socială înființată în cadrul Acceleratorului de Întreprinderi Sociale implementat de Fundația Alături de Voi.

Proiectul este finanțat de Uniunea Europeană în cadrul Programului Operațional Comun România-Republica Moldova 2014-2020, prin intermediul instrumentului European de Vecinătate (ENI).

Fundația „Alături de Voi” România (ADV România), pentru al doilea an consecutiv, a organizat Conferința Europeană de Antreprenoriat Social – Enterprising for Tomorrow 2022, cel mai important eveniment din Republica Moldova și România, dedicat noului curent care schimbă lumea de business pentru a consolida un nou tip de economie – economia socială.

Noi trenduri în economie - întreprinderile de impact social, investiții de impact, banking alternativ, inițiative-cheie din Planul de Acțiune pentru Economia Socială, instrumente de finanțare pentru întreprinderile sociale, povești de succes ale antreprenorilor sociali care dezvoltă business-uri altfel, au fost printre cele mai importante repere de discuții la Enterprising for Tomorrow 2022.

Evenimentul și-a propus să activeze un spațiu de dialog între factori de decizie politică, reprezentanți

Conferința de economie socială din regiunea România - Republica Moldova – Ucraina

de la Comisia Europeană și OECD, experți în finanțarea de impact și economie socială, pionieri și inovatori cu misiune socială, cu scopul de a mobiliza resursele necesare pentru a crește impactul întreprinderilor sociale.

Antonella Noya, șef al Unității de Economie Socială și Inovare la Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD), a prezentat un studiu nou al OCDE privind întreprinderile sociale conduse de tineri.

Víctor Meseguer, directorul Social Economy Europe, organizația care asigură secretariatul Intergrupului de Economie Socială din cadrul Parlamentului European, a prezentat oportunitățile din Planul de Acțiune pentru Economia Socială.

Republica Moldova este unica țară din regiunea Du-

nării care va avea un program național de finanțare și mentorat pentru întreprinderile sociale, obiectivul acestuia fiind susținerea dezvoltării antreprenoriatului social. Academia de Administrare Publică din Republica Moldova, în ca-

la creșterea economică și îmbunătățirea calității vieții oamenilor aflați în căutarea unui loc de muncă, în special din grupuri vulnerabile, prin dezvoltarea abilităților specifice în domeniul economiei sociale/antreprenoriatului social.

drul proiectului „Parteneriat transfrontalier pentru dezvoltarea antreprenoriatului social”, implementat în parteneriat cu Fundația „Alături de Voi” România, contribuie

La conferință au participat formatorii și beneficiarii proiectului – profesori, reprezentanți APC/APL, antreprenori sociali, organizații nonprofit.

Pagină realizată de Dinu MANOLE, șef Direcție cooperare internațională și dezvoltare

Stagiul de practică – o îmbinare științifică a teoriei cu practica și o plusvaloare a studiilor de masterat

Este un argument dus din conversația avută cu studenta-masterandă Daniela CEBOTARI, la încheierea stagiului de practică în cadrul Direcției cooperare internațională și dezvoltare a Academiei de Administrare Publică. A fost o discuție deschisă, cu aprecieri notabile a celor realizate până acum, făcându-și o autocaracteristică pe potriva sa.

- Sunt o persoană energică și îmi place foarte mult să discut cu oamenii din jurul meu. Urmăresc întotdeauna să ies din tipare și de aceasta am ales cariera de militar, îmi este mai aproape sufletului. Activez în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, subdiviziunea Inspectoratul General de Carabinieri, Centrul de Instrucție (unitatea militară 1006) ca ofițer superior pe pregătire militară și profesională. Am absolvit facultatea de drept în cadrul Institutului de Științe Penale și Criminologie Aplicată.

- **Având asemenea calități profesionale, ați decis să mergeți mai departe, spre noi orizonturi și ați aplicat la studii de masterat la AAP. Care a fost motivația?**

- Am fost motivată de dorința de a crește profesional și de a dezvolta anumite direcții de cercetare. Studiile de master sunt

necesare pentru obținerea unui titlu de studii complet.

Educația este cel mai important aspect în dezvoltarea tinerilor și nu contează unde se fac studiile, atât timp cât studentul este implicat și dedicat în ceea ce face. Chiar din primele zile de studii la Academie am avut ocazia să cunosc adevărați profesioniști de la care pot învăța multe și le sunt recunoscătoare pentru asta.

Am ales programa *Relații Internaționale* deoarece simțeam nevoia de a-mi dezvolta activitatea practică și cea teoretică în acest domeniu, nu am ales programa din întâmplare, am avut nevoie de ceva timp, pentru a mă determina cu exactitate de ce am nevoie. Nu va fi o simplă diplomă de master, va fi o valoare reală pentru mine.

Recomand tuturor celor care cu adevărat vor să devină profesioniști și experți într-un anumit domeniu, capabili nu doar să identifice probleme, ci și să formuleze soluții, să cântărească bine înainte de a începe un program de masterat aici, la Academia de Administrare Publică.

- **Cum apreciați stagiul făcut în Direcția cooperare internațională și dezvoltare, ce a însemnat acest stagiul pentru D-voastră, cum vă ajută la însușirea disciplinelor programei Relații Internaționale?**

- Pentru mine acest stagiul de practică a reprezentat mai mult decât o nouă rubrică în CV sau o notă în catalog. Am avut parte de o experiență plăcută, în urma căreia am dobândit cunoștințe noi și am descoperit aptitudini pe care nici nu credeam că le posed, am întâlnit oameni demni de admirație, de la care am învățat multe și care au reușit să-mi arate frumusețea Relațiilor

Internaționale, un domeniu nu atât de ușor cum pare.

Aflându-mă la nivel de masterat, m-a bucurat faptul că am realizat lucruri practice, am intrat în contact cu tot ce înseamnă activitate la nivel de Direcție cooperare internațională și dezvoltare. Am reușit să acumulez informații palpabile ce țin de însușirea disciplinelor programei Relații Internaționale.

Sunt recunoscătoare mentorilor mei care au fost alături de mine și mi-au explicat fiecare detaliu în cadrul stagiului de practică, precum sunt șeful Direcției, Dinu Manole, specialiștii principali Ina Macovei, Irina Coialnic și Maria Cojocar, care m-au îndrumat cum să-mi planific ziua de lucru, cum să prelucrez informații pentru noi viitoare acorduri de colaborare ale Academiei cu parteneri de dezvoltare. Există multe acorduri de colaborare, la care Academia de Administrare Publică face parte, ceea ce prezintă o oportunitate unică și accesibilă pentru fiecare student din cadrul Academiei de a studia această experiență pentru o viitoare carieră profesionistă.

Aici am avut oportunitatea să analizez ce este mobilitatea academică, care reprezintă o necesitate în perspectiva globali-

zării de astăzi, promovând coerența la nivel european și îmbogățirea orizontului științific. Aceasta contribuie la dezvoltarea capacităților de a face față unui nou mediu de învățare și de a înțelege alte culturi.

De asemenea am avut ocazia să-mi dau seama cum m-aș simți dacă aș fi cu adevărat angajată Academiei. Aș putea menționa un singur punct slab al stagiului de practică și anume faptul că durata stagiului este prea scurtă. Oricum ar fi, perioada de practică a fost o experiență cu totul diferită și mi-ar face plăcere să se mai repete în viitor. Ceea ce, cred eu, mi-ar oferi oportunitatea de a fi selectată în viitorul apropiat pentru un stagiul peste hotare. Or, un stagiul peste hotare este echivalat cu o nouă oportunitate și o nouă provocare pentru abilitățile pe care le gestionezi. Fiindcă, în opinia mea, stagiul de practică este o îmbinare științifică a teoriei cu practica și o plusvaloare a studiilor de masterat.

- **Ce planuri aveți pe viitor după absolvirea Academiei?**

- Îmi doresc foarte mult să pot aplica cunoștințele și experiența acumulată în cadrul Academiei de Administrare Publică în practică. Aceasta tot poate fi considerat un plan? Ori altfel, când vine vorba de planuri îmi amintesc mereu de citatul fostei Primei Doamne a SUA, Michelle Obama - Trebuie să te duci la școală. Trebuie. Trebuie să te duci la liceu. Trebuie să-ți iei o diplomă. Pentru că educația este singurul lucru pe care nimeni nu-l va putea lua înapoi de la tine. Iar aceasta merită investiții. Și voi investi la maximum pentru a aduce schimbarea de bine în societate.

A dialogat – Vlad IONESCU

Nadejda ZUBCO, șefa Biroului relații cu diaspora al Cancelariei de Stat: „Masteratul de la Academie mi-a oferit oportunitatea să avansez pe plan profesional și să-mi identific noi resurse intelectuale pe care să le pot gestiona”

Serviciul public i-a fost hărăzit Nadejdei Zubco ca destin și carieră profesională, care după școala nr. 1 din Călărași și studiile la Universitatea de Studii Europene din Moldova, specialitatea drept economic, a debutat în calitate de funcționar public la fostul Minister al Muncii, Protecției Sociale și Familiei, fiind implicată timp de 9 ani în procesul de elaborare a politicilor în domeniul migrației de muncă, activitate ce a orientat-o indubitabil la o nouă etapă de studii – de a face masteratul la Academia de Administrare Publică, după cum ne mărturisește în continuare.

- Un proverb chinezesc spune: „Învățul este asemeni navigării în amonte: dacă nu avansezi ești tras înapoi”. Și am realizat învățul în urcuș prin studiile la Academia de Administrare Publică, programa Drept public, în anii 2016 – 2018, care au constituit o perioadă importantă din viața mea. Masteratul a fost o adevărată oportunitate pentru mine și o posibilitate de a-mi consolida cunoștințele obținute pe parcursul anilor, dar și de a le îmbina armonios cu experiența de muncă și, ca urmare, m-am aprofundat în dezvoltarea abilităților profesionale. Am reușit să avansez pe plan profesional și să identific noi resurse intelectuale, pe care să le pot gestiona. Am ales domeniul Drept public, având o sensibilitate aparte față de drept, pe care îl valorific în permanență, astfel că aceste cunoștințe mă ajută să-mi desfășor activitatea la cerințele zilei e azi.

- Cum vă amintiți anii de studii?

- Probabil, pentru fieca-

re dintre noi anii de studii, în general, au un farmec aparte, sunt perioade în care cunoaștem oameni noi, legăm prietenii și de ce nu, colaborări, identificând domenii comune de interes între colegi. Cât despre profesori aș putea spune că păstrez cele mai frumoase și calde amintiri despre toți dascălii care au contribuit la dezvoltarea mea profesională, dar și la formarea caracterului și a relațiilor interumane. Le sunt profund recunoscătoare pentru aceste investiții tuturor pedagogilor cu care am interacționat și au lăsat urme adânci în sufletul meu și m-au ajutat să cresc din punct de vedere intelectual.

Studiile la Academia de Administrare Publică evident că au lăsat o amprentă importantă în formarea mea profesională,

în dezvoltarea abilităților și în felul de a fi și a acționa în diferite situații. Consider că, dacă nu a-și fi trecut prin această experiență în perioada dată, neapărat ar fi apărut dorința aceasta într-o bună zi.

- Probabil, studiile academice de masterat de la Academie au fost un atu categoric în avansarea D-voastră în funcția de șefă a Biroului relații cu diaspora și acum aveți în gestiune Programul guvernamental Diaspora Acasă Reușește DAR 1+3, fiind la a treia ediție. În câteva cuvinte, ce reprezintă Programul din acest an?

- Vorbind la general, scopul Programului „DAR 1+3” constă în mobilizarea potențialului uman și financiar al diasporei la dezvoltarea socio-economică a localităților din Republica Moldova. În acest sens, Programul oferă autorităților

publice locale instrumente pentru a încuraja și a stimula implementarea, în comun cu asociațiile și membrii diasporei, a unor proiecte în localitățile de baștină, cu susținerea financiară a Guvernului și a

sport, inovație, transfer de cunoștințe și know-how; protecția socială (centre medicale, centre sociale, cantine sociale, altele).

Pentru ediția din acest an a Programului DAR, bugetul este de 10 milioane de lei. Iar ca urmare a Apelului lansat, au fost depuse 80 de propuneri de proiecte de către autoritățile publice locale. Conform examinării dosarelor de către Comitetul de evaluare al Programului și, respectiv, punctajului acordat au fost declarate câștigătoare 41 de localități care vor implementa pe parcursul anului curent proiecte de dezvoltare locală cu finanțare din partea Guvernului.

Trebuie să menționez aici că absolut toți reprezentanții APL-urilor au parte de susținere și ghidare din partea echipei BRD, fiind organizate și sesiuni de instruire în acest scop.

În primii 2 ani de implementare a Programului DAR 1+3 au fost realizate 63 proiecte de dezvoltare locală cu o valoare totală de 36 milioane de lei. S-a muncit mult pentru rezultate frumoase, iar APL-urile participante au reușit să dea dovadă de mobilizare și competență, de consolidare a societății civile și a băștinașilor din diaspora, ceea ce înseamnă că Programul își atinge obiectivul cu fiecare proiect implementat, cu fiecare ediție.

- Ce alte activități desfășurați în cadrul Biroului, cum colaborați cu APL?

- În afară de Programul „DAR 1+3”, BRD implementează și alte proiecte cu implicarea directă și indirectă a diasporei, ce au drept scop dezvoltarea economică durabilă a

altor parteneri.

Iar dacă ar fi să mă refer la domeniile eligibile acestea acoperă o arie destul de diversă precum ar fi: infrastructură (apă și canalizare, drumuri, școli, grădinițe, case de cultură); protecția mediului (prevenirea poluării mediului înconjurător, managementul deșeurilor); economie (dezvoltarea regiunii, investiții, dezvoltarea agriculturii); eficiență energetică (panouri solare, iluminare stradală, izolare termică); cultură (protecția patrimoniului, zone de odihnă, dezvoltarea turismului rural, expoziții și festivaluri); educație (programe pentru copii,

Republicii Moldova. Unul dintre acestea este Programul „Diaspora Engagement Hub” - un Program Guvernamental de granturi tematice destinat cetățenilor originari din Republica Moldova aflați peste hotare, implementat de către Cancelaria de Stat prin intermediul Biroului Relații cu Diaspora (BRD) în cadrul proiectului „Consolidarea cadrului instituțional al Republicii Moldova în domeniul migrației și dezvoltării”. Programul a fost finanțat, din anul 2016, de către Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare, dar începând cu anul 2020 sunt planificate și alte resurse financiare inclusiv din bugetul de stat.

Programul include 4 subprograme: reîntoarcerea profesională a diasporei; proiecte inovative ale diasporei; proiecte desti-

nate tinerilor din diaspora; de susținere a activităților culturale și educaționale în diasporă.

Totodată, BRD colaborează cu APL-urile la organizarea și desfășurarea Zilelor Diasporei la nivel local. Iar unul dintre evenimentele tradiționale în cadrul căruia diaspora și autoritățile au parte de un dialog direct și constructiv este Congresul Diasporei.

Dinre alte activități din cadrul BRD voi menționa organizarea și desfășurarea Programului „DOR” sub înaltul patronaj al Primului-ministru al Republicii Moldova, fiind destinat copiilor și tinerilor din diasporă, originari din Republica Moldova stabiliți peste hotare, dar și celor din țară. DOR este unicul program guvernamental care are misiunea de a sensibiliza copii și tinerii din generația a doua de migranți privind păs-

trarea identității culturale, naționale și, respectiv, de a crea legături emoționale cu țara de baștină.

Programul de susținere a Centrelor Educaționale în diasporă este o altă prioritate a echipei BRD, scopul acestuia fiind dezvoltarea competențelor profesionale în predarea – învățarea limbii române, modelul de predare la distanță, organizarea imersiunii lingvistice și culturale, activități pentru promovarea Republicii Moldova prin obiceiuri, limbă și tradiții.

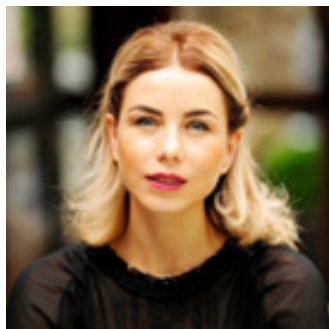
Nu pot trece cu vederea și Programul „Guvernul mai aproape de tine” care are drept scop aprofundarea gradului de comunicare cu reprezentanții diasporei și identificarea modalităților adiționale de asistență a concetățenilor aflați în străinătate.

- Practica de lucru de până acum vă poate mobiliza de a continua studiile la Academie, deja la studii de doctorat, pentru dezvoltarea profesională de mai departe?

- După cum se spune încă din antichitate, învățat este omul care învață toată viața. Așa că, nu exclud o revenire la Academie, pentru a-mi continua studiile și a avansa pe calea cunoașterii. Totul e posibil în viață, iar deciziile importante uneori sunt luate expromt.

**Pentru conformitate -
Ion CHIRIAC**

Consolidarea civilă ca suport pentru dezvoltarea autonomiei locale

Silvia MUNTEAN,
consultant principal,
Centrul de Armonizare a
Legislației, Direcția Acte
Guvernamentale,
Cancelaria de Stat

Aprobarea de către Senatul Academiei de Administrare Publică a tezelor de doctorat ne-a oferit mari posibilități de a iniția cercetările științifice în domeniile aferente obligațiilor de servicii ale doctoranzilor. Eu, activând în calitate de consultant principal în Centrul de Armonizare a Legislației, Direcția Acte

Guvernamentale, Cancelaria de Stat, am aplicat la Programa 563.01. Teoria, metodologia administrației publice, tema tezei de doctorat fiind „Dezvoltarea autonomiei locale în condițiile consolidării civile din Republica Moldova”, conducător științific - Sergiu Cornea, doctor habilitat, conferențiar universitar.

Pe parcursul cercetărilor științifice pentru teza de doctorat îmi propun de a face o analiză multiaspectuală a cadrului juridic, concepțiilor doctrinare privind descentralizarea administrativă, cercetarea sistemului administrativ din perspectiva exponenților instituționali implicați și ale activităților specifice de manifestare pe domenii ale administrației publice (în special locale), precum și a raporturilor de afinitate între autonomie și independență (financiară, socio-culturală etc.

Investigarea complexă a performanțelor capacității administrative a localităților și raioanelor, definită ca fiind suma tuturor resurselor aflate la dispoziția unității administrativ-teritoriale, umane, financiare, materiale, care trebuie să devină mai competitive, ar întregi tabloul obiectivelor propuse.

Administrația publică reprezintă o mare platformă publică, în care suntem cu toții implicați, în calitatea noastră de cetățeni, de beneficiari de servicii publice, de membri ai sistemului de coeziune socială, fapt care determină implicarea fiecărui cetățean în cursul firească al procesului decizional în virtutea simțului și principiului de responsabilizare publică și socială, în vederea convingerii puterii centrale și locale ca fiind esențială consultarea cetățenilor în problemele de interes public (strategice sau non-strategice).

Studiul științific aprofundat (prin utilizarea diverselor metode de cercetare științifică și a noii viziuni de management public, predate de profesorii Academiei, conturează/definitivează propriile ipoteze despre modalitatea de reflectare în lucrare a procesului de descentralizare administrativă demarat, îmi oferă o claritate în necesitatea reconfigurării sistemului administrativ și designul-ului regional al teritoriului, precum și a reformării sistemului de finanțare la nivelul autorităților publice locale prin prisma inechității și/sau a disponibilității infrastructurii și serviciilor publice prestate comunității.

Într-un final, sper să ajung la „rețeta convenabilă în modelarea performanței dezvoltării locale în condițiile studiului realității sociale și economice a unei colectivități, explorând potențialul sistemului administrativ al Republicii Moldova la nivel local.

Grupul de Acțiune Locală (GAL) - instrument de dezvoltare durabilă a localităților rurale

După cum am reflectat și în numerele precedente ale ziarului „Funcționarul Public”, obiectivele Grupului de Acțiune Locală (GAL) constituie elaborarea și implementarea strategiilor de dezvoltare locale în cadrul programului LEADER.

În acest număr vom face referire la GAL-ul „Steaua Bugeac”, care a fost creat în UTA Găgăuzia în perioada anilor 2016-2018, care include 6 unități administrativ-teritoriale: satele Dezghingea, Bugeac, Cioc-Maidan, Congazcicul de Sus, Bașcalia și Borogani, cu o populație totală de 19.876 de persoane. Detalii în interviul realizat cu managerul GAL-ului „Steaua Bugeac”, dna Olesia Topada.

CORESPONDENTUL:
Dna Topada, cui îi aparține ideea și care a fost scopul înființării acestui Grup de Acțiune Locală?

Olesia Topada: GAL „Steaua Bugeac” a fost înființat pe baza unui Acord de Parteneriat, semnat la data de 15 noiembrie 2017, de aproximativ 38 de membri, reprezentând persoane și instituții publice, dar și mediul de afaceri. La crearea GAL „Steaua Bugeac” au participat activ APL-urile partenere și societatea civilă activă din teritoriu, de asemenea și agenții economici. Dorința enormă a membrilor GAL pentru o creștere a economiei locale, stoparea migrației populației rurale din regiune, dezvoltarea infrastructurii locale etc., au propul-

sat dezvoltarea noastră.

COR: Care este relația dumneavoastră cu mediul de afaceri local?

O. T.: GAL „Steaua Bugeac” implementează proiecte pentru dezvoltarea afacerilor mici și mijlocii din teritoriu. Din bugetul

total, 50% se alocă pentru implementarea proiectelor economice. La apelul de propuneri de proiecte participă un număr mare de antreprenori din teritoriu, dintre care majoritatea sunt tineri antreprenori care doresc să lanseze o afacere nouă în regiune.

Pe parcursul anilor 2018-2022, am beneficiat de finanțări de la mai multe organizații facilitatoare și a fost posibilă finanțarea micro-proiectelor din regiune, dar pe viitor ne propunem să putem finanța proiecte cu bugete mai mari, considerând că GAL-ul are capacitățile și experiența necesară pentru a implementa atât proiecte mijlocii, cât și, de ce nu, proiecte cu bugete mari.

COR: În prezent, în țara noastră activează 47 de Grupuri de Acțiune Locală. Dvs. aveți relații de parteneriat cu GAL-uri din alte zone?

O. T.: La 21 noiembrie 2020, la Drochia a avut loc o întrunire a mai multor GAL-uri din Moldova. În cadrul întâlnirii a existat oportunitatea de a face schimb de experiență privind activitatea și dezvoltarea GAL-urilor, iar între GAL-urile „Eco Duz lalpu-

gel”, „Valea Cuboltei”, „Drumul Gospodarilor”, „Stâncile Prutului”, „Calea Dropiei”, „Steaua Bugeac” și „Gagauz Korafłari” a fost semnat un acord de parteneriat. Prin urmare, managerii acestor GAL-uri au depus o cerere de aplicare la concursul „Sprijinul dezvoltării regiunilor din Moldova prin sporirea rezistenței acestora la situații de urgență și atenuarea pe termen lung ale efectelor COVID-19”, cu suportul Forumului Rural Letonian, susținut de Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Letonia. Vreau să accentuez și partenerii noștri strategici, care sunt Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare dar și Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale.

COR: Enumerați câteva proiecte implementate.

O. T.: În perioada 2018-2021 am implementat un șir de proiecte: în 2018 – 18; 2019 – 6 proiecte, 2020 – 12 proiecte, iar la moment avem în desfășurare 6 proiecte ample. Considerăm că putem acoperi necesitățile beneficiarilor noștri, care

mătoarele: „Achiziție și utilizare utilaje agricole – grapă cu discuri”, „Echiparea unei sere cu sistem de iluminat”, „Achiziție de remorci specializate pentru transportul albinelor”, „Tranziția la agricultura conservatoare”

Sperăm că datorită implementării strategiei noastre să dezvoltăm comunități în plan socio-economic și cu o infrastructură de calitate, să stimulăm creșterea nivelului de viață al populației din regiune și reducerea migrației populației care, la moment, încă mai este o problemă mare pentru localitățile rurale.

COR: Ce mesaj le-ați transmite comunităților, care încă nu fac parte dintr-un GAL?

O. T.: Da, prin intermediul ziarului Academiei doresc să fac o adresare către comunități. GAL-ul este o oportunitate deosebită de dezvoltare a localităților, așa că reieșind din propria practică vă propunem să vă încadrați cât mai curând în componența unui GAL, sau să inițiați, în echipă cu localitățile învecinate, un

devin tot mai implicați și mai responsabili. Cred că pentru perioada 2022-2023 necesarul ideal de finanțare pentru GAL-ul nostru ar fi de 2 milioane de lei. Mai ales, că avem experiența abordării mai multor organizații facilitatoare pentru obținerea finanțării din surse alternative. Dintre proiectele implementate cu succes pot menționa ur-

GAL nou, ca să aveți posibilitatea reală de a accesa finanțări pentru dezvoltarea localităților. Or, GAL-ul este instrumentul real de finanțare și dezvoltare regională extrem de eficient și de durată prin implicarea intercomunitară a societății civile.

**Interviu realizat de
Ana BARDUC**

Scoreni, satul cu tradiții și viitor european

Dinspre șoseaua Balcani ne deplasăm spre satul Scoreni, raionul Strășeni. Șoseaua netedă, bine asfaltată, ne duce prin sat, spre primărie, ca o adevărată înțeleptă vorbă populară, că gospodarul de la poartă se cunoaște, confirmată de primirea de către gospodina satului, primărița Svetlana Tabacari. Cu un zâmbet binevoitor, amabilă și prietenoasă, chiar de la prima vedere ne-a creat o bună impresie și dispoziție de a discuta despre gestionarea de către primărie a treburilor satului, a bunăstării oamenilor.

Băstinașă din sat, fiind încă elevă, un interes deosebit i-a atras lucrul sectoristului din sat ca apărător al ordinii publice, a securității oamenilor. Și a pornit pe calea vieții pe acest drum. După școală, timp de 8 ani a activat la primăria Scoreni în funcție de responsabil de evidența militară, apoi 4 ani a îndeplinit funcția de ofițer la urmărire penală la Inspectoratul de poliție Strășeni, în anul 2002, absolvind Academia de Poliție „Ștefan cel Mare” din Chișinău. După care, timp de 8 ani, a activat în calitate de secretar al Consiliului local la primăria Scoreni, astfel că prin funcțiile deținute a acumulat cunoștințe cuprinzătoare în domeniul administrării publice. Multe erau probleme în sat, delăsate, pe care și le dorea să fie soluționate, având ideile sale în această privință, dar nu avea pârghiile forte de a acționa hotărât și a asigura o bună guvernare la nivel local. Și atunci s-a hotărât să se înscrie în campania electorală din 2011, fiind încurajată și de consăteni, pe care o câștigă detașat.

Calitatea de primar i-a oferit toate oportunitățile și posibilitățile de ași realiza gândurile sale pentru dezvoltarea satului și a pornit la drum chiar de la bun început, și, în primul

rând, de a înnoi acea poartă simbolică, adică drumul ce duce spre sat, ca semn al unui bun gospodar, după cum ne mărturisește însuși primărița.

„Chiar din primul mandat am reușit, împreună cu funcționarii primăriei, cu ajutorul Guvernului, Agenției de Dezvoltare Regională Centru, Consiliului raional Strășeni, locuitorilor satului să construim un drum strategic, ce include 7 poduri, pentru locuitorii satului, drumul Scoreni-Malcoci, r-nul Ialoveni, costul total fiind de 38 milioane de lei.

Pe agenda de lucru a primăriei sunt două probleme de importanță majoră – apeductul și canalizarea. Până acum a fost construită o porțiune de rețea de alimentare cu apă, la care sunt conectate toate instituțiile publice, precum și 240 de gospodării. Cât privește gazificarea, deocamdată sunt 1,5 kilometri de rețea, la care sunt conectate instituțiile publice. Acum avem documentația tehnică pentru extinderea rețelelor de apeduct și canalizare pe întreg teritoriul satului, urmează să găsim sursele de finanțare.

Un alt proiect a fost iluminarea a circa 70% drumuri din localitate, la care au contribuit locuitorii, cu sume simbolice, astfel că a devenit convenabilă și nepericuloasă circulația prin sat pe timp de noapte.

La fel, au fost reparate capital grădinița de copii „Andrieș”, frecventată de circa 130 de copii, clădirea liceului teoretic „Universul”,

fiind acum într-o stare foarte bună, unde învață 360 de elevi, Casa de cultură, clădirea primăriei, Casa de cultură, clădirea primăriei, a fost amenajat un teren sportiv.

În prezent, suntem implicați în realizarea unui amplu proiect împreună cu PNUD și cinci co-parteneri din satele vecine Malcoci și Condrița – „Dezvoltarea turismului rural prin promovarea elementelor tradiționale, istorice și produselor bio”. În cadrul proiectului se prevede construcția și amenajarea Zonei de odihnă, care va include un obiect inedit nu doar pentru regiunea noastră, dar și pentru întregul mapamond – „Cel mai mare Butoi din Lume”, cu dimensiuni de 8 metri lățimea și 11 metri lungimea.

Fiind tradiția noastră din moși-strămoși cu o continuitate de azi și de mâine, Butoiul a fost propus și ca simbol al Stemei satului Scoreni, precum și Cerbul Nobil, care sălășluiește prin pădurile noastre, ceea ce constituie cartea de vizită a satului și care ne extinde faima băștinei cât mai departe, accentuează primărița Svetlana Tabacari. Precum, la fel și Drapelul, și Imnul localității.

Proiectul mai prevede, de asemenea, inaugurarea Muzeului satului Scoreni, o sală de festivități, unde se vor desfășura diferite festivaluri, alte manifestări culturale, preponderent, sărbătorile Hramului satului, a unei săli de degustație, unde turiștii din diferite țări vor degusta vinurile noastre de colecție, bucate

tradiționale moldovenești.

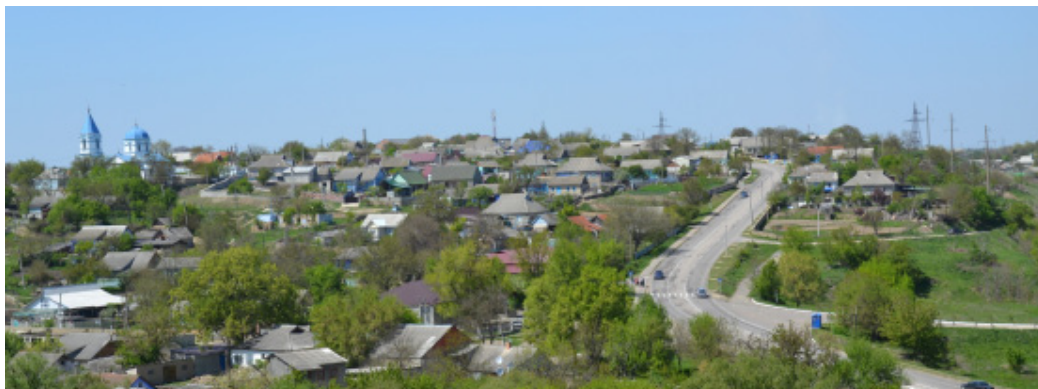
Un important obiectiv turistic al satului reprezintă și rezervația peisagistică Căpriana–Scoreni, pe teritoriul căreia se află unul dintre stejarii lui Ștefan cel Mare.

Pe agenda primăriei sunt înscrise alte sarcini de soluționare a problemelor satului, a necesităților consătenilor. Este vorba de extinderea, după cum am menționat mai sus, a rețelelor de apă și canalizare, avem planuri de a curăța albia râului Ișnoveț și a-i reda aspectul de râu curgător, cu apă limpede și curată, alte planuri pentru dezvoltarea și modernizarea localității.

Întru realizarea acestor deziderate contăm de susținere pe plan intern, dar și extern. În context, avem semnate Acorduri de colaborare cu mai multe primării din România: or. Mioveni (jud. Argeș), com. Liești (jud. Galați), com. Pădureni, (jud. Vaslui), com. Voșlăbeni, (jud. Harghita), precum și cu orașul Ryn din Polonia, care ne-a făcut donație o autospecială pentru postul de pompieri din sat. Un alt exemplu poate servi susținerea din partea primăriei or. Mioveni, care ne-a ajutat să instalăm plăcuțe cu denumirea și numerotarea străzilor satului, ceea ce permite de a găsi mai simplu adresa căutată. Avem și alte idei de colaborare cu colegii din România, cu care comunicăm permanent pentru determinarea acțiunilor comune de implementare a anumitor proiecte.

Realizarea acestor obiective majore ne va ajuta să extindem în permanență activitățile de renovare și modernizare a satului Scoreni, satul cu tradiții pentru un viitor european”, conchide primărița Svetlana Tabacari.

Comorile de la Tașlâc

La Tașlâc, această localitate străbună de moldoveni din stânga Nistrului, întemeiată la sfârșitul secolului al XV-lea, pe timpul lui Ștefan cel Mare, oamenii păstrează cu sfințenie tradițiile și obiceiurile populare. Deși se spune că inițial a fost întemeiat de turci, actualmente Tașlâc-ul este locuit în totalitate din moldoveni transnistreni. Secole de-a rândul, în ciuda vremilor de restriște, localnicii și-au păstrat limba, identitatea și demnitatea. Nu în zadar, în 1969, regizorul, scenaristul și prozatorul Vlad Ioviță, a ales acest sat pentru ecranizarea filmului său de lung metraj „Nuntă la palat”, muzica aparținând însuși maestrului Eugen Doga.

Tânărul primar (șeful administrației locale), Chiril Gulpari, păstrează cu sfințenie documente ce țin de legenda și istoria localității de baștină și susține că aceasta a fost întemeiată de turci pe la 1480. Însuși cuvântul „tașlik”, în traducere din turcă, ar însemna „loc de piatră, adunătură de piatră”. Și într-adevăr, satul este situat pe 3 dealuri mari de piatră. Chiril Gulpari susține că primele 3 case ar fi apărut pe malul Nistrului, vizavi de Puhăcenii de pe malul drept al râului. Abia după 1792, când armata rusă pentru prima dată a ajuns la Nistru, în luptele cu turcii, satul s-a strămutat mai aproape de Șleahul Mare, actualul traseu Dubăsari – Tiraspol, pe aceste 3 dealuri de piatră, numite Antoneuca și Sărătura, Dealul Butorului și centrul localității, unde

se află și casa de cultură, școala, administrația locală. Se spune că ultimul turc din sat, păstor de oi, a fost omorât, în 1815, de un cioban moldovean, la fântâna lui Trofim Frunză, dintr-o neînțelegere dintre cei doi. Aproape ca în balada „Miorița”, doar că în cazul nostru a biruit „baciul moldovean”...

După spusele primarului, la Tașlâc se numără acum circa 850 de gospodării cu peste 3 mii de locuitori, 99,9 la sută dintre care sunt moldoveni, alături de ei locuind doar 2 belaruși. La școala din sat învață peste 200 de elevi, iar grădinița este frecventată de peste 100 de copii. La fel ca și în celelalte localități de pe ambele maluri ale Nistrului, o bună parte de săteni sunt plecați peste hotare. Diaspora susține masiv satul de baștină.

Mai mulți localnici au mărturisit că, în trecut, aveau legături strânse cu Puhăcenii de peste Nistru, traversau râul cu bărcile, mergând la „târgul” din sat, făceau schimb de produse agricole. În perioada când biserica din sat era închisă, de sărbătorile creștine plecau la biserica din Puhăcenii, care a funcționat fără între-

rupere. În vremea din urmă, aceste legături comerciale și

spirituale s-au întrerupt. De câțiva ani, s-au întrerupt și rutele de transport auto cu Chișinăul.

Pe 6 mai, de Sfântul Gheorghe, hramul satului, pe Ion Frunză, directorul căminului cultural din sat, era singur, pe scena pustie, gătită de sărbătoare...

- Ca să vezi, se tânguie dânsul, am pregătit un mare concert cu artiști amatori din sat, la care aveau să vină oaspeți de rang înalt, dar uite că festivitatea este contramandată din cauza evenimentelor de ultimă oră, legate cu războiul din Ucraina...

De la 1979 încoace, după absolvirea Școlii de iluminare culturală din Soroca, actualmente Colegiul de Arte „Nicolae Botgros”, Ion Frunză, acest împătimit de muzică și de frumos, conduce instituția de cultură din satul Tașlâc, indiferent de regimurile care s-au perindat, de ambițiile politicienilor, de numeroasele impedimente financiare.

- De fapt, a fost o pauză, când am plecat să predau muzică la școala din sat. Peste câțiva ani am înțeles că doar aici, la casa de cultură, mă simt în apele mele, mărturisește interlocutorul meu. Dar și cei de la conducere tot insistau să revin.

În incinta căminului cultural, care, fără exagerare, a devenit cea de-a doua casă pentru Ion Frunză, chiar la intrare, îți atrage atenția genericul unei impresionante expoziții de produse de artizanat „Cât trăim pe-acest pământ, Mai avem un lucru sfânt...”, spicuit din versurile regretatului poet Nicolae Dabija. Prin tot ce face, Ion Frunză

încearcă să păstreze și să promoveze în conștiința consătenilor săi dragostea pentru limba și plaiul natal,

dragostea pentru frumos. O spune însăși denumirea colectivelor artistice și de artizanat de pe lângă căminul cultural: ansamblul folcloric „Izvoarăș”, ansamblul de muzică ușoară „Nostalgie”, „Fantezie”, „Vis și cutezanță”. Acum doi ani, la Tașlâc a avut loc un festival folcloric cu genericul „Zestrea neamului”, la care au participat artiști amatori din localități de pe ambele maluri ale Nistrului.

Pe parcursul ultimilor patru decenii au trecut pragul acestui locaș de cultură numeroși scriitori și aproape toți artiștii cunoscuți din Moldova, cei mai îndrăgiți fiind Nicolae Sulac cu „Lăutarii” lui Nicolae Botgros, Ion Suceanu și alții. Lui Ion Frunză i-au rămas în memorie multe istorii și întâmplări cu artiștii. A avut onoarea să-l aibă ca oaspete, acasă, pe maestrul Nicolae Sulac.

1770, refăcută cu temelie de piatră și pereți din amestec de lut, avem acum clădirea trainică din piatră pe care o vedeți. Era să fie păcat ca un sat „așezat pe piatră” să nu aibă o asemenea biserică. De altfel, primele case din Tașlâc erau săpate în stânca masivă din piatră, ca să le fie iarna cald și vara răcoare. Tot pe lângă biserică, pe timpul țarismului, a apărut și prima școală parohială din sat, conchide părintele Ion.

Aproape cinci secole, „prin foc și sabie”, localnicii au știut să-și apere „cetatea”. Odată ce a ars biserica din lemn, ei au construit alta, din piatră. Prin arhive, dar și în memoria celor mai vârstnici se păstrează dovada acestei dărzării. Pe timpul RASSM, apoi RSSM, când pe meleagurile noastre au fost distruse și închise mai toate lăcașurile sfinte, la Tașlâc nu s-a reușit dărâmarea bisericii. Prin

inginer de profesie, care a scris o variantă a baladei „Miorița” pentru sat, publicată anul trecut în „Literatura și Arta” și afișată la un loc de vedere în căminul cultural. Tudor Chiriliuc povestește multe lucruri interesante despre localitatea sa de baștină și oamenii ei, despre fostul profesor de istorie Serghei Frunză, care a așternut pe hârtie istoria satului. A fost un timp, pe la

er de tâmplărie. Îi place să lucreze în lemn. La o zi de naștere i-a dăruit prietenului său, Ion Frunză, o vioară încrustată în lemn.

Primarul Chiril Gulpari, stăruind neapărat să povestească și legenda cunoscută de la mic la mare în Tașlâc potrivit căreia, pe vremuri, într-un loc de pe malul Nistrului, numit Gura Ciocanei, turcii ar fi ascuns o luntre plină cu podoabe din aur și argint, legată cu un lanț de o piatră mare, tănuțită și ea. La începutul secolului trecut, cu o învoire specială a țarului rus, o echipă de savanți și arheologi din Turcia, timp de 3 săptămâni au căutat zadarnic această comoară.

O fi sau nu adevărat, dar, de câteva secole-n șir, de-i vreme rea sau bună, de-i pace sau război, oamenii de aici au învățat, în sudoarea frunții, să-și crească singuri pâinea cea de toate zilele. E cea mai prețioasă comoară pe care o au.

Sergiu VLĂDICĂ
Fotografii de autor

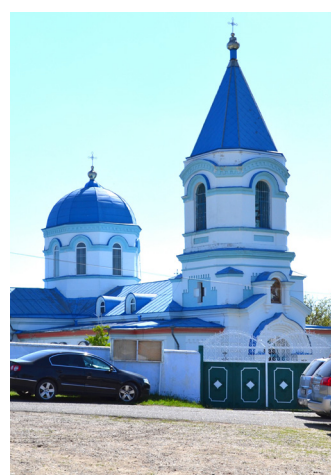

La biserică, sătenii se adunaseră la sfânta liturghie oficiată de părintele Ion, asistat de un sobor de preoți din localitățile învecinate, din Chișinău și Tiraspol. Oamenii adunați aici nu s-au temut de restricțiile autorităților, nici de războiul ce bântuie doar la câteva zeci de kilometri depărtare.

„Biserica din Tașlâc, din totdeauna, a adus mângâiere sufletelor celor credincioși, avea să mărturisască, mai târziu părintele Ion, parohul acestui locaș. Construită din lemn încă pe timpul turcilor, ulterior, pe la

anii 60-70 ai secolului trecut, mai multe solii din sat au plecat cu petiții la Moscova, solicitând redeschiderea ei. Localnicii nu au dărmănat nici alte monumente, apărute în timpuri diferite. În cimitirul vechi se mai păstrează pietre funerare de pe vremea turcilor. În fața casei de cultură se înalță monumentele celor trei eroi ai fostei uniuni sovietice, care și-au pierdut viața aici în cel de-al Doilea Război Mondial.

La Tașlâc aveam să mai fac cunoștință și cu alt om interesant, Tudor Chiriliuc,

începutul anilor 90, chiar și președinte al gospodăriei agricole din sat. Acum are o mică oloiniță, un ateli-

Republica Moldova se poate mândri cu propriul ei zid memorabil. Nu e la fel de mare ca cel chinezesc, dar are o valoare spirituală incontestabilă pentru că ilustrează cele mai de vază personalități din spațiul românesc din perioada Renașterii și până în prezent. Zidul pictat se află în localitatea Costești, din raionul Ialoveni, parte a Complexului Turistic „Costești”. Voi mărturisii pe scurt despre istoria apariției acestei originale opere de artă.

Totul a început cu ideea de a instala aici o alee a personalităților marcante ale culturii spirituale a neamului românesc, o Alee a Clasicilor. Ne-am consultat și la Uniunea Scriitorilor, ideea le-a plăcut, dar realizarea ei necesita mari investiții și timp. Și atunci a apărut alternativa de a utiliza în acest scop zidul de pe teritoriul pensiunii, adică de a picta pe el chipurile personalităților notorii ale literaturii neamului românesc. S-a angajat cu deose-

Străjerii spirituali ai neamului românesc s-au reunit la Costești, Ialoveni

din Costești Alexei Luca. Talentul tânărului a fost descoperit acum câțiva ani, după ce a pictat stațiile din localitate. S-a dat cu trup și suflet acestei creații de pictură murală timp de trei ani, care se destăinuie: „Nu cred că a fost greu, unica problemă fiind că zidul a fost puțin cam agresiv, dar asta îi dă un farmec anumit. Nu trebuie să fie totul perfect ca să privească o imagine mai clară. Este

rea opere de artă prin a picta pe motive ale unor crâmpeie din opera lui Ion Creangă, precum pupăza, la scăldat, la cireșe, sau din basme și povești. Apoi a urmat expunerea portretelor personalităților marcante ale neamului românesc.

Această operă de artă are aproape 400 de metri. Pe zid sunt pictate mai multe personalități marcante ale neamului românesc, dar și citatele lor celebre. Printre personalitățile immortalizate pe această pictură murală impresionantă sunt domnitori, scriitori, compozitori sau cântăreți. Numele lor sunt binecunoscute pentru toți cei ce simt românește - Mihai Eminescu, Dimitrie Cantemir, Alexandru Donici, sau Eugen Doga. Nu l-am uitat nici pe consăteanul nostru, epigramistul Efim Bivol. Iar textele, care însoțesc portretele, au fost selectate de poetul Iulian Filip.

Cu timpul, această impresionantă pictură mu-

rală a devenit principala atracție turistică a Complexului Turistic „Costești”.

Annual complexul turistic găzduiește mii de turiști. Majoritatea dintre ei sunt din România. Anume ei rămân cei mai impresionați de aceste picturi care reprezintă valorile neamului românesc.

Pe lângă personalități, după cum am menționat mai sus, pe zid sunt secvențe din opera lui Ion Creangă și pastelurile lui Vasile Alecsandri. Iar în curtea pensiunii găsim cușma lui Guguță, reproduceri din sculpturile lui Constantin Brâncuși, dar și o moara de vânt.

Voi menționa că suntem într-un proces de creație continuă și dorim să extindem spațiul de picturi murale cu portrete ale altor personalități marcante ale culturii spiritualității românești, un deziderat fiind de a înscrie zidul ilustrativ într-un traseu turistic național și internațional și, de ce nu, de a pretinde ca zidul „Străjerii spirituali ai neamului românesc”, mai denumit și ca „Un zid, ca o carte de istorie a neamului” să fie inclus în Cartea Recordurilor Guinness, fiind o operă de unicat, credem, nu numai la noi dar și peste hotare.

Gheorghe DIACONU,
director al Complexului
Turistic Costești

bită predilecție, dar și mare responsabilitate de a realiza această operă de artă murală, pictorul băștinaș

mai mult ilustrativ pentru ca vizitatorul, trecând pe aici, să prindă ideea rapid”. Am început realiza-

ECHIPA REDACȚIONALĂ:

Sergiu VLADICA - șef Direcție

Ion AXENTI - specialist principal

Ana BARDUC - specialist principal

Marina PASTUH - inginer-programator

ADRESA NOASTRĂ:

MD 2070

mun. Chișinău, str. Ialoveni, 100.

Ziarul apare de două ori pe lună.

Indice 67919.

Coli de tipar 1,5. Tiraj: 300.

Bun de tipar 27.05.2022

CONTACTE:

E-mail: aap.editura@yahoo.com

Tel: 0- 22- 28-40-78

Tipografia CEP USM